

30. KŘIVOHLAVÝ, J. 2004. *Jak přežít vztek, zlost a agresi*. Praha: Grada publishing. 2004. 154 p. ISBN 80-247-0818-3.
31. LABÁTH, V. a kol. 2001. *Riziková mládež*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 157 p. ISBN 80-85850-66-4.
32. HRONCOVÁ, J., KRAUS, B. a kol. 2006. *Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov*. BB: PF UMB, 2006. 248 p. ISBN 80-80803-223-4.
33. KAMARÁŠOVÁ, L. 2012. *Aktuálne problémy pri realizácii primárnej prevencie sociálno-patologických javov v školách*. Banská Bystrica: PF UMB, 2012. 135 p. ISBN 978-80-557-503-3.
34. GAŠPAROVÁ, M., HULOVÁ, Z., GABZDYL, J. 2016. *Edukácia žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia progresívnym individualizovaným prístupom*. In *Psychologičeskaja studija : sbornik statej studentov, magistrantov, aspirantov, molodych issledovatelej kafedry prikladnoj psihologii VGU imeni P. M. Mašerova / rec. A. L. Cerkovskij*. vypusk 8. - 1. vyd. - Vitebsk : VGU imeni P. M. Mašerova, 2016. - ISBN 978-985-517-525-5. - S. 249-252.

Jarešová Aneta

PaedDr., PhD

Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky, Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovenská republika

Pri citovej výchove detí treba začať s rozvíjaním ich schopnosti prijímať podnety citového charakteru tak, že im vytvoríme prostredie bohaté na citové zážitky krásy, dobra i múdrosti. Preto poslanie tak materskej, ako aj základnej školy v súčasnosti nadobúda nový rozmer práve v súvislosti s požiadavkou rozvíjať emcionalitu a v závislosti od nej emocionálnu inteligenciu detí. Práve týmito tendenciami a konkrétnymi možnosťami ich rozvíjania sa zaoberá nasledujúci príspevok.

Kľúčové slová: predškolský vek, mladší školský vek, emcionalita, emocionálna inteligencia, emocionálna výchova, predprimárna edukácia, primárna edukácia, kompetencie, edukačné programy, edukačné aktivity.

In the emotional education of the children we need to start with development of their own ability accept the cue of emotional character so, that we establish a surrounding with rich emotional experience full of beauty, goodness and knowledge. This is why the kindergarden as an elementary school at the present take the value of a new dimession exactly in connection to develop their emotionality and dependance of emotional inteligenge. Exactly with this tendencies and concrete possibilities is about the following report.

Key words: preschool age, early school age, emotion, emotional inteligenge, emotional education, preprimary education, primary education, competence, educational programs, educational activities.

УДК 159.942-053.4

ROZVÍJANIE EMOCIONÁLNEJ INTELIGENCIE U DETÍ PREDŠKOLSKÉHO A MLADŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU

DEVELOPING EMOTIONAL INTELLIGENCE IN CHILDREN OF PRESCHOOL AND YOUNGER SCHOOL AGE

Skúsenosťami, ktorými dieťa prechádza počas svojho detstva, spoluutvárajú jeho osobnosť a schopnosť vnímať a reagovať na svet okolo seba. V prostredí a vo vzťahoch, pre ktoré je charakteristická dôvera, láska, bezpečie a zároveň dostatok výziev, podnetov a príležitostí môže vyrastať primerane sebavedomé a vnímavé dieťa, s rozvinutým sociálnym

cítením. Emocionálne a sociálne zrelé deti vnímajú svet so zvedavosťou a otvorenosťou. Na ceste poznávania zmyslu života sú pre deti nesmierne dôležité vnemy, dojmy ako aj priestor k tvoreniu i objavovaniu, pre fantáziu.

Emócie sú neoddeliteľnou súčasťou života každého človeka. Správna a primeraná emocionálna stimulácia detí v predškolskom i mladšom školskom veku je mimoriadne dôležitá pre celkový rozvoj osobnosti s presahom na kvalitu ich ďalšieho života. V rámci predprimárnej i primárnej edukácie je vhodné a potrebné vytvárať podnetné prostredie a podmienky bohaté na kvalitné emocionálne prežívanie detí. Vytváranie vhodnej socio-emocionálnej klímy v triede tvorí základ pre rozvoj kvalitného vzťahu učiteľa a dieťaťa, podnecuje jeho samostatnosť, tvorivosť, ako aj osobnú integritu dieťaťa, či utváranie základov jeho osobnej zodpovednosti.

V súvislosti s vývojovými trendmi je žiaduce rozvíjať u detí aj žiakov také kompetencie, ktoré budú môcť uplatniť jednak vo väčšine povolani, ale prispieť aj k ich vyrovnávaniu sa s rýchlymi zmenami v osobnom, pracovnom aj v spoločenskom živote. Průcha, Walterová a Mareš [1] pod pojmom kompetencie rozumejú súbor vedomostí, schopností, skúseností, postojov a hodnôt dôležitých pre učenie sa, osobnostný rozvoj, ako aj pre uplatnenie sa v živote.

K čomu slúži vymedzený súbor kompetencií? Turek [2] uvádza, že slúži pre učiteľov, aby vedeli, kam majú smerovať svoje pedagogické pôsobenie prostredníctvom cieľavedomej, zmysluplnej a rozvojovým možnostiam detí primeranej edukačnej činnosti. Vzájomné prepojenia medzi výchovou v rodine, edukáciou v školskom prostredí a spoločenským pôsobením na rozvoj osobnosti jedinca sú jednoznačné. Značnú časť odborných informácií jedinec získava práve prostredníctvom školskej edukácie, preto je dôležité, aby školy reflektovali nielen potreby súčasnej spoločnosti, ale aby boli schopné predvídať vývoj spoločnosti tak v lokálnych, ako aj v globálnych súvislostiach v budúcnosti a pružne na jednotlivé zmeny reagovať.

V rámci školského vzdelávania majú žiaci nadobudnúť kľúčové kompetencie, ktoré tvoria základ pre celoživotné vzdelávanie, a tiež umožňujú vstup do samostatného osobného aj pracovného života. Je dôležité vedieť, že pre každý stupeň vzdelávania sú v jednotlivých štátnych vzdelávacích programoch vymedzené cieľové požiadavky na dosiahnutú úroveň rozvoja kľúčových kompetencií.

Kľúčové kompetencie predstavujú podľa Suchožovej [3] prenosný a multifunkčný súbor vedomostí, zručností a postojov, ktoré potrebuje každý človek pre svoje osobné naplnenie a rozvoj, pre úspešné začlenenie sa do spoločnosti, a tiež pre svoju úspešnú uplatniteľnosť v budúcom zamestnaní. Všetky kľúčové kompetencie sa považujú za rovnako dôležité, mnohé z nich sa navzájom prelínajú a na seba nadväzujú. Viacerí odborníci sa zhodujú v názore, že ich základy by mali byť osvojené do ukončenia povinnej školskej dochádzky a mali by sa stať východiskom pre ďalšie vzdelávanie ako súčasť celoživotného učenia sa. Kľúčové kompetencie, z ktorých vychádzajú štátne vzdelávacie programy pre predprimárny aj primárny stupeň vzdelávania, sú vyjadrené v koncepte Odporúčania Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie z 18. decembra 2006 o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie. Ide o týchto osem kľúčových kompetencií: 1. *komunikácia v materinskom jazyku*, 2. *komunikácia v cudzích jazykoch*, 3. *kompetencie v matematike a základné kompetencie v oblasti prírodných vied a techniky*, 4. *digitálne kompetencie*, 5. *naučiť sa učiť*, 6. *spoločenské a občianske kompetencie*, 7. *iniciatívnosť a podnikavosť*, 8. *kultúrne povedomie a vyjadrovanie*. Emocionálna výchova je prevažne

zastúpená v spoločenských a v občianskych kompetenciách. Všetky kľúčové kompetencie (komunikácia v materinskom jazyku, komunikácia v cudzích jazykoch, matematická kompetencia a základné kompetencie v oblasti vedy a techniky, digitálna kompetencia, naučiť sa učiť, spoločenské a občianske kompetencie, iniciatívnosť a podnikavosť, kultúrne povedomie a vyjadrovanie) sú rovnako dôležité, každá z nich prispieva k úspešnému životu v znalostnej spoločnosti. Pre plnohodnotné fungovanie v živote je potrebné disponovať aj rozvinutými personálnymi a sociálnymi kompetenciami, ktoré patria medzi aspekty emocionálnej inteligencie.

Goleman [4] charakterizuje emocionálnu inteligenciu ako schopnosť vyznať sa sám v sebe, ale aj v ostatných, mať schopnosť vnútornej motivácie, a tiež byť schopný zvládnuť vlastné emócie a tiež emócie druhých. V tejto súvislosti vymedzuje **personálne kompetencie**, kde zaraďuje:

Sebauvedomenie ako schopnosť orientovať sa vo vlastných duševných pochodoch a stavoch, využitie intuície, poznanie vlastných možností. Súčasťou sebauvedomenia je:

- *emocionálne sebauvedomenie* – cit pre vlastné emócie, objektívne hodnotenie ich následku,

- *reálne sebahodnotenie* – poznanie svojich kvalít a možností,

- *sebadôvera* – čiže vedomie vlastnej hodnoty.

Sebaovládanie ako schopnosť zvládania okamžitých impulzov, pričom jeho súčasťou je:

- *spolahlivosť* – myslí tým dodržiavanie základných pravidiel slušnosti, zmysel pre fair play,

- *svedomitosť* – vedieť niest zodpovednosť za svoje správanie, pracovný výkon,

- *prispôsobivosť* – vedieť rýchle reagovať na zmeny,

- *schopnosť inovácie* – čiže dobre prijímať nové nápady, ale aj sám nimi disponovať.

Motiváciu k vyšším cieľom, pričom spomínaný autor sem zaraďuje:

- *ctížiadostivosť* – snahu o zlepšenie vlastnej práce,

- *lojalitu* – pričom myslí na stotožnenie sa s názormi a cieľmi skupiny,

- *iniciatívu* – schopnosť pohotovo sa chopiť príležitosti,

- *optimizmus* – ktorý predstavuje vytrvalosť na ceste k cieľu, ochotu prekonať prekážky, schopnosť odložiť uspokojenie na neskôr.

Goleman [4] vymedzil aj **sociálne kompetencie**, kde zaradil:

Empatiu ako uvedomenie si pocitov, potrieb a záujmov iných ľudí. Za jej súčasť považuje:

- *pochopenie* – ako schopnosť správneho odhadu pocitov a tendencií u iných, schopnosť a ochotu k nim prihlíadať, aktívne ich ovplyvňovať,

- *schopnosť stimulovať osobný rast ostatných* – vycítiť potrebu povzbudenia, podpory pre rozvinutie ich schopností,

- *orientáciu na ľudí* – myslí tým schopnosť predvídať a správne rozpoznať potreby iných a snahu ich uspokojiť,

- *snahu o rozvíjanie a využitie diverzity* – poukazuje na lepšie uplatnenie sa v požadovanom smere za pomoci rozdielnosti medzi ľuďmi,

- *cit pre politiku organizácie, sledovanie tendencií* - čiže schopnosť správne sa orientovať v protichodných emocionálnych prúdoch vnútri skupiny a cit pre premenlivosť mocenských vzťahov.

Obratnosť v spoločenskom styku alebo flexibilitu ako schopnosť dosiahnuť žiaduce zmeny zo strany ostatných. Zahŕňa sem:

- *schopnosť ovplyvňovať* – čiže ide o voľbu správnej taktiky pre získanie súhlasu,
- *schopnosť komunikácie,*
- *vodcovská schopnosť,*
- *ochotu k zmenám,*
- *schopnosť vytvárať väzby* – podpora užitočných vzájomných vzťahov,
- *schopnosť spolupracovať, smerovať spolu k spoločným cieľom,*
- *schopnosť tímovej práce, prehlbovať tímovú spoluprácu, kultivovať spoločné zameranie.*

Uplatňovanie týchto schopností a zručností v bežnom živote prospieva nielen kariére a úspechu na pracovisku, ale smeruje k väčšej úcte k človeku, k hlbšiemu porozumeniu medzi ľuďmi. Zámery a orientácia našej školskej politiky predpokladá nevyhnutnosť prieniku týchto schopností a zručností do všetkých typov našich škôl.

Ak v každodennom živote človek potrebuje sám spoznávať problémy, konštruovať vlastné plány a zadávať si úlohy, ak sám musí vedieť, čo nie je v poriadku a snažiť sa aktívne o zmenu, musí mu aj škola vytvárať adekvátne podmienky pre učenie sa osobnej zodpovednosti vo vzťahu k sebe a k iným. Hovorí sa, že rozvíjanie charakteru je základom demokratickej spoločnosti. Predpokladom pre jeho rozvoj je sebaovládanie a s ním úzko súvisí ďalšia kľúčová vlastnosť - sám seba motivovať pri učení, dokončovaní neoblíbených činností a pod. Aby sme dokázali udržať emócie pod vládou rozumu, potrebujeme silnú vôľu. Schopnosť vedieť odsunúť bokom vlastné sebecké záujmy a túžby pozitívne ovplyvňuje sociálne správanie sa človeka a otvára jeho cestu k empatii, súcitu aj k altruizmu (k láske k blížnemu).

Ciele ako aj vzdelávací obsah v materských školách je vyjadrený v nasledovných vzdelávacích oblastiach:

- Jazyk a komunikácia,
- Matematika a práca s informáciami,
- Človek a príroda,
- Človek a spoločnosť,
- Človek a svet práce,
- Umenie a kultúra,
- Zdravie a pohyb.

Problematika **emócií** a **emocionálnej výchovy** je zahrnutá vo vzdelávacej oblasti **Človek a spoločnosť**, ktorá sa zameriava na poznávanie spoločenského prostredia a na prosociálnu výchovu. Konkrétne v podoblastiach **Ľudské vlastnosti a emócie** a **Prosociálne správanie**. Podoblasť Ľudské vlastnosti a emócie sa orientuje na rozoznávanie pozitívnych a negatívnych emócií a vlastností u seba a u druhých osôb (detí i dospelých), pričom sa presadzuje taktne usmerňovanie dieťaťa, ktoré ho má viesť k elementárnej sebareflexii. A podoblasť Prosociálne správanie sa sústreďuje na utváranie predpokladov pre prosociálne cítenie a správanie detí (napr. pri uplatňovaní pomoci, vďačnosti, obdarovania, či delenia sa), pričom dôraz sa kladie práve na to, aby vzorom pozitívneho etického správania sa pre deti bola práve učiteľka. Prosociálna výchova napomáha dieťaťu aj k vytvoreniu si pravdivého sebaobrazu a k získaniu primeranej sebaúcty, preto je dôležité integrovať ju do rôznych pedagogických situácií a rôznych okamihov počas celého dňa. Citový prístup treba presadiť do prostredia školy, medzi deti, do vzťahu učiteľky a dieťaťa. Pre deti by bolo prospešné včleniť osobnú dimenziu, osobné prežívanie a skúsenosť do existujúceho záväzného kurikula pre všetky materské školy. Pravdou je, že city sa prelinajú jednotlivými vzdelávacími

oblasťami, no skôr spontánne, než cielene – to však nie vždy znamená krok vpred v citovom rozvoji predškolača.

Kompetencie, ktoré rozvíjajú emocionalitu u detí predškolského veku, sú predovšetkým **komunikačné, sociálne, personálne a občianske kompetencie**. Na dôkladnejšie pochopenie podstaty personálnych a sociálnych kompetencií môže dopomôcť aj samotná Metodika predprimárneho vzdelávania [5], kde sa osobnostné kompetencie vymedzujú ako súhrn osobnostných vlastností a charakteristík, ktoré by malo dieťa predškolského veku nadobudnúť na konci predprimárneho vzdelávania. A sociálne kompetencie sú tu vymedzené ako odraz osobnostných charakteristík a vyznačujú sa etickým správaním a rešpektovaním všetkých ľudí. Obe dve skupiny kompetencií sa viažu na proces personalizácie a socializácie.

V aktuálne platnom Štátnom vzdelávacom programe primárneho vzdelávania – 1. stupeň základnej školy z roku 2015 sa upriamuje pozornosť na rozvíjanie personálnych a sociálnych kompetencií prioritne v rámci vzdelávacích oblastí a prierezových tém do prierezovej témy – **Osobnostný a sociálny rozvoj**, ktorý má nadpredmetový charakter a prelína sa celým vzdelávaním. Popri rozvíjaní vedomostí žiakov na primárnom stupni vzdelávania sa kladie dôraz aj na rozvíjanie ich osobnostných a sociálnych kompetencií, ktoré spočívajú v schopnosti uvažovať nad sebou, o svojom aktuálnom živote, ale aj budúcom smerovaní, o kvalite svojich vzťahov s ľuďmi. Tieto kompetencie napomáhajú žiakovi uplatňovať si svoje práva, ale zároveň rešpektovať aj práva, názory a postoje druhých. A tiež ich rozvíjanie u žiakov prispieva k podnecovaniu pozitívnej sociálnej klímy v škole a k vytváraniu dobrých medziľudských vzťahov. Aplikácia tejto prierezovej témy má prispieť k rozvoju nasledovných personálnych a sociálnych kompetencií žiakov mladšieho školského veku a na konci primárneho stupňa vzdelávania by mali mať rozvinuté nasledovné schopnosti:

- porozumieť sebe aj iným,
- optimálne usmerňovať svoje vlastné správanie a prejavovanie emócií,
- preferovať priateľské vzťahy v triede i mimo nej,
- osvojiť si, využívať a ďalej rozvíjať zručnosti komunikácie a vzájomnej kooperácie,
- nadobudnúť základné prezentačné zručnosti osvojené na základe postupného spoznania vlastných predpokladov a uplatňovať ich pri prezentácii seba aj vlastnej práce,
- získať a uplatňovať základné sociálne zručnosti pre adekvátne riešenie rozličných situácií,
- rešpektovať rôzne typy ľudí, ich názory a prístupy k riešeniu problémov,
- uprednostňovať základné princípy zdravého životného štýlu a nerizikového správania vo vlastnom živote.

Pri rozvíjaní emotionality detí majú nenahraditeľný význam aj stratégie a metódy rozvíjajúce ich emocionálnu inteligenciu. Prostredníctvom nich sa rozvíjajú u nich aj sociálne zručnosti, ktoré by si mali postupne osvojiť. Medzi tieto zručnosti patria v prvom rade zručnosť komunikácie, či je to už verbálna alebo neverbálna komunikácia. Dieťa by si malo taktiež osvojiť zručnosť vedieť sa podeliť o veci, malo by vedieť pri hrách a v činnostiach navzájom spolupracovať a taktiež dodržiavať pravidlá nielen v hre, ale aj tie, ktoré si vytvorili spolu s učiteľkou v triede. Pružinská [6] zhrnula základné stratégie týkajúce sa rodiča, učiteľa aj dieťaťa nasledovne:

- Dospelá osoba by mala prijať dieťa také aké je, mala by brať ohľad na jeho individualitu, mala by mať záujem o jeho záujmy, potreby a mala by medzi nimi vytvárať pozitívny, otvorený vzťah.

- Komunikácia medzi dospelou osobou a dieťaťom by mala byť otvorená, priama, bez tajností. Keď bude dieťa cítiť, že mu učiteľ/rodič dôveruje, postupne si bude vytvárať dôveru voči nim aj on.

- Dieťa by malo vidieť, že aj dospelí si medzi sebou aj medzi dieťaťom vedia prejavovať znaky náklonnosti, citov. Dieťa sa učí hlavne pozorovaním a napodobňuje správanie dospelých osoby.

- Ak vznikne nejaký konflikt, alebo problém týkajúci sa dieťaťa, je dôležité, aby dieťa mohlo byť súčasťou jeho vyriešenia.

- Učiteľ, ale aj rodič by mal byť kreatívny a mal by k nej viesť aj dieťa.

Metódy, ktoré rozvíjajú emocionálnu možnosť možno rozdeliť podľa Pružinskej [6] do týchto okruhov:

- Psychologická podpora detí zo strany učiteľa – učiteľ by mal prejavovať prevažne kladné emócie, mal by byť empatický, čiže mal by sa vedieť vcítiť do pocitov detí, mal by sa usmievať a čo najviac sa s deťmi radosť, počúvať ich a v prvom rade ich podporovať, aby vyjadrili to, čo cítia.

- Samoorganizovanie činnosti deťmi – je hodnotné pre vzájomné učenie sa, podporenie, organizovanie, ale aj vzájomné hodnotenie. Deti by mali pomáhať pri organizovaní činností, mali by vykonávať jednoduché úlohy, ako napríklad polievanie kvetov v triede, rozloženie stoličiek, umývanie štetcov, ukladanie hračiek, alebo pomáhať pri výzdobe triedy.

- Interakčné cvičenia – znamenajú, že sa učiteľ vzdá svojej dominantnosti a začlení sa do skupiny, v ktorej jej členov len usmerňuje.

- Inventarizácia citov – podstatou tejto metódy sú spomienky detí na pekné, alebo naopak neprijemné zážitky za posledné dni.

Je dôležité, aby už na začiatku dňa učiteľ pôsobil na emocionálnu stránku detí pomocou citového preladovania, pri ktorom pomáha aj hudba, tanec, spoločný spev, alebo aj objatie, ktoré je pre dieťa nesmierne dôležité.

Programy na podporu emocionálnej inteligencie detí

Ide o preventívne programy, v ktorých by nemali podľa Varholákovej [7] chýbať tieto nasledovné celky:

- *oblasť kognitívnych spôsobilostí, do ktorých patrí regulácia svojho správania hlavne vo vypätých situáciách, vyhľadávanie vhodných riešení pri konfliktných situáciách, sebaopoznávanie a poznanie právnych a etických noriem,*

- *oblasť emocionálnych spôsobilostí, do ktorých patrí pomenovanie citov, ich prezentovanie a ovládanie v stresových i neprijemných chvíľach, vnímanie odlišnosti medzi citovým a rozumovým správaním,*

- *oblasť behaviorálnych spôsobilostí, do ktorých patrí i verbálna a neverbálna komunikácia.*

*Jeden z preventívnych programov, ktorý je zameraný na socio-emocionálny rozvoj detí v materských školách a na 1. stupni základných škôl je známy pod názvom **Druhý krok** (jeho starý názov bol *Srdce na dlani*). Prostredníctvom programu učia vyškolení pedagógovia a psychológovia deti byť empatickými, vcítiť sa do situácie iného, primerane komunikovať s inými, adekvátne riešiť konflikty, neubližovať iným, zvládať agresiu i hnev. Tento preventívny program podnecuje dobré sociálne vzťahy, súdržnosť v kolektíve a tiež spoluprácu školy a rodiny. Súčasťou tohto programu je *edukačná pomôcka krabica s metodickými materiálmi*. Ich výhodou je, že si nevyžadujú ďalšiu prípravu, každá vyučovacia*

hodina práce s programom je podrobne vypracovaná na jednotlivých kartách. Krabica obsahuje aj veľkoplošné fotografie, ktoré znázorňujú situácie z každodenného života detí a tiež presnú metodickú inštrukciu pre učiteľov, ako s nimi na vyučovaní pracovať. Prostredníctvom nich môžu učители vysvetliť a poradiť deťom, ako zvládať agresiu, násilie, hyperaktivitu či introverziu (jednostranné zameranie sa na pozorovanie vlastných duševných pochodov). Ako si rozvíjať empatiu, komunikačné zručnosti, morálne správanie a celkovú súdržnosť v triede. Výučbový materiál obsahuje aj príručku, ktorá je sprievodcom programu a plyšové hračky (zajaca, psa a slimáka), ktoré pomáhajú deťom lepšie sa identifikovať s problémovou situáciou. Program predostiera možné riešenia existujúcich problémov na školách, na ktorých je čoraz častejší výskyt agresivity, šikanovania, útokov na spolužiakov a učiteľov, či intolerancia. Uvedený program má stanovené nasledovné ciele:

1. **Rozvíjať empatiu u detí.** Prvým krokom k pochopeniu pocitov iných a schopnosti vcítania sa do ich prežívanej situácie je vedieť pochopiť svoje emócie a byť schopný o nich rozprávať.

2. **Znížiť agresiu a agresivitu na školách.** Tomuto sa snaží program prispieť prostredníctvom práce s deťmi, s ich emóciami, rozvíjaním sociálnych kompetencií a učí ich morálne správnym riešeniam konfliktov.

3. **Zvýšiť toleranciu k odlišnostiam v školách.** Program má za cieľ rozvíjať už aj v predškolskom veku a v mladšom školskom veku primeranú toleranciu k fyzickým, psychickým aj sociálnym odlišnostiam.

4. **Zlepšiť spoluprácu školy a rodiny.** Určením si pravidiel spolupráce s deťmi, so žiakmi, ale aj s ich rodičmi a spolupodieľanie sa na úspešnej realizácii programu, má významný vplyv na existenciu detí, žiakov nielen v triede, v škole, ale aj na život mimo nej.

5. **Prevenčia.** *Cieľom uvedeného programu je začať s ním pracovať už na predprimárnom stupni vzdelávania, aby sme čo najviac potlačili negatívne tendencie v správaní sa detí, pozdejšie žiakov a podporili ich zdravý rozvoj osobnosti.*

Preventívny program DRUHÝ KROK (v origináli *SECOND STEP*) je súčasťou edukácie v materských a základných školách vo viacerých krajinách sveta, napr. v Dánsku, Nórsku, Fínsku, Švédsku, Nemecku, Veľkej Británii, Rakúsku, Lotyšsku, Islande, Kanade, USA, Austrálii, či v Japonsku. Implementovať program do našich škôl dopomohlo združenie *PROFKREATIS*, ktorý je držiteľom licencie pre Slovensko. *Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR odporúča tento preventívny program aplikovať vo vyučovaní predmetu Etická výchova na primárnom stupni vzdelávania, aj mimo vyučovania, či v práci školských psychológov.* [8]

Ďalší program pod názvom **Aby sme si rozumeli** je zameraný na rozvíjanie emocionálnej stránky dieťaťa a komunikácie. Program sa zameriava na deti predškolského veku a na vzájomné vzťahy medzi deťmi samotnými, ale i medzi deťmi a učiteľmi. Hlavným cieľom programu je ich naučiť porozumeniu a prijatiu seba samých, ale i druhých ľudí, ako aj vzájomnému rešpektu a otvorenej komunikácii. Priebeh programu podľa Rosovej [9] spočíva v aktivizovaní detí motiváciou, po ktorej potom postupne prejdú na jednotlivé aktivity, ktoré sú zamerané na rozvíjanie emócií a komunikácie. Učiteľ by mal byť vzorom pre deti v správaní a vo vzájomnej komunikácii. Mal by vyzdvihovať u detí úprimnosť, otvorenosť a individualitu u jednotlivca.

Ďalší podnetný rozvíjajúci program pod názvom **Každý máme svoju hviezdu na nebi**, ktorý je zameraný na rozvíjanie emocionálnej inteligencie u detí predškolského veku ponúkajú autorky Fabíková a Miňová [10]. Navrhované témy sú koncipované do štyroch

týždenných edukačných projektov, ktoré majú nasledovné názvy – Najdôležitejšia osoba na svete, Cesta svetom emócií, Deti deťom a Každý z nás je iný.

Ďalšie konkrétne stimulačné edukačné programy, s ktorými môžu učitelia v praxi pracovať uvádzajú Lacová a Miňová [11] tieto:

–Intervenčný program rozvíjania prosociálneho správania pre deti predškolského veku - jeho autorkami sú Kopasová a Mačišáková z roku 2001. Program pozostáva z 54 cvičení, ktoré slúžia na podnecovanie prosociálneho správania sa u detí predškolského veku.

–Stimulačný program - *Dielnička srdca* z roku 2003, ktorý podporuje rozvoj emocionality dieťaťa a zároveň napomáha dospelým skloniť sa k svetu dieťaťa. Je určený pre prácu s deťmi predškolského veku.

–Edukačný program zameraný na rozvíjanie EQ pod názvom - *Mám rád/rada seba aj teba* z roku 2002 od autoriek Prešinská a Martonová.

–Program stimulácie sociomorálneho vývinu detí predškolského veku z roku 2006 od autorky Jackulíkovej, ktorý je zameraný na posilňovanie interpersonálneho porozumenia a morálneho usudzovania.

Ďalšie známe programy sú:

–„Intervenčný program rozvíjania prosociálneho správania pre deti predškolského veku“ od Kopasovej z roku 1998 vychádza z modelu prosociálneho správania sa od Rocheho Olivara z roku 1992, ktorý poukazuje na vlastnosti a schopnosti, ktoré je potrebné rozvíjať u detí a mládeže v záujme rozvoja prosociálneho správania s dôrazom na prevenciu sociálno-patologických javov.

–Program rozvoja emocionálnej inteligencie žiakov v škole, ktorého autorkami sú Dargová a Čonková z roku 2002. Uvedený program obsahuje súbor aktivít, ktoré sú zamerané na rozvíjanie kognitívnych, afektívnych i konatívnych kompetencií žiakov. Program je prioritne určený pre žiakov staršieho školského veku, ale v prípade potreby je možná jeho modifikácia aj pre mladší školský vek.

Uvedené edukačné programy sú podnetné, inšpiratívne a poskytujú námety, či návody, ako efektívne a systematicky rozvíjať emocionálnu inteligenciu či už u detí predškolského, alebo mladšieho školského veku.

Nasledujúce aktivity môžu poslúžiť ako námety a inšpirácia na rozvíjanie emocionálnej inteligencie u detí predškolského i mladšieho školského veku:

BINGO

Cieľ: Aktivita je zameraná na rozvíjanie komunikačných schopností, vzájomnej spolupráce a na posilňovanie vzťahov v skupine.

Vekové zameranie: žiaci mladšieho i staršieho školského veku, dospelí

Pomôcky: hárok papiera a pero

Postup: Do vopred pripravených koloniiek si účastník aktivity vyhľadáva v skupine takých spoluhráčov, ktorí spĺňajú stanovenú požiadavku. V každej kolonke môže byť uvedené len jedno meno. Počet koloniiek je totožný s počtom účastníkov aktivity.

Analýza: Po vyčerpaní stanoveného času, ktorý sa účastníkom vopred stanoví na splnenie úlohy, sa následne zrealizuje analýza aktivity. Prostredníctvom rozhovoru zistíme, či sa účastníkom podarilo vyplniť všetky kolonky a kto v danej skupine splnil stanovené kritériá. Námety na jednotlivé požiadavky môžu byť nasledovné:

Nájdí v skupine osobu, ktorá sa považuje za prevažne šťastnú osobu.

Nájdí v skupine osobu, ktorá sa považuje za prevažne pesimistickú osobu.

Nájdí v skupine osobu, ktorá sa často usmieva.
 Nájdí v skupine osobu, ktorá býva často smutná.
 Nájdí v skupine osobu, u ktorej sa často mení nálada.
 Nájdí v skupine osobu, ktorá nerada dáva najavo svoje emócie.
 Nájdí v skupine osobu, ktorá sa nechá ľahko emocionálne rozladiť.
 Nájdí v skupine osobu, ktorá sa rada smeje.
 Nájdí v skupine osobu, ktorá sa musí často ospravedlňovať za svoje neprimerané reakcie.

Nájdí v skupine osobu, ktorá často utešuje druhých.

AKO SA DNES CÍTIŠ?

Cieľ: Rozpoznávanie a rozlišovanie základných emócií.

Vekové zameranie: nie je ohraničené

Pomôcky: papierová tácka

Postup: Učiteľka si vopred pripraví papierovú tácku, na ktorej sú jednotlivé časti tváre pohyblivé (obočie, oči, nos, líca, ústa), aby sa z nich dali poskladať tváre odrážajúce rôzne pocity. Deti tvoria z pohyblivých častí rôzne tváre a definujú základné pocity. Učiteľka im kladie otázky typu: „Kedy si sa cítil šťastný/smutný/prekvapený/nahnevaný,...?“ „Čo si vtedy cítil?“ „Ako si sa správal, keď si bol šťastný/smutný/prekvapený/nahnevaný,...?“

Reflexia: Aktivita u detí rozvíja komunikačné spôsobilosti na základe symbolov, ktoré sú charakteristické pre jednotlivé druhy emócií. [12]

KAMIENKY

Cieľ: Identifikácia vlastných emócií.

Vekové zameranie: 4 až 5 ročné deti

Pomôcky: kamene, temperové farby, štetce

Postup: Na prechádzke si deti nazbierajú rôzne kamene. Pomocou temperových farieb deti na každý kameň nakreslia časť tváre (oči, nos, ústa, obočie, atď.). Na papier si nakreslia obrys tváre. Na pokyn učiteľky každé dieťa z kameňov vytvorí tvár, ako sa momentálne cíti. Následne učiteľka s deťmi vedie rozhovor o pocitoch, ktoré znázornili.

Obmena: Učiteľka zadáva deťom úlohy: „Zhotov smutnú tvár.“, „Vyrob veselú tvár.“, „Znázorni, ako vyzeráš, keď si prekvapený/šťastný.“

Reflexia: Deti si z prác urobia výstavku. Zmeny svojich pocitov môžu deti zaznamenať následnou obmenou tvári na svojej práci. [12]

OKULIARE

Ciel': Vedieť vyjadriť a prejať svoje emócie. Uvedomiť si vplyv emócií na naše správanie sa.

Vekové zameranie: nie je ohraničené

Pomôcky: papierové okuliare

Postup: V triede máme „čarovné“ okuliare. Sú to okuliare šťastia, každý kto si ich nasadí, všetko vidí pozitívne, kladne „šťastnými očami.“

Deti sedia v kruhu na koberci. Každý si postupne nasadí „čarovné“ okuliare, povie čo pozitívne cez okuliare vidí, ako sa cíti, čo ho robí šťastným, ako prežíva šťastný deň, čo urobí, aby jeho deň bol krásny, s kým by chcel stráviť šťastný deň. Deti sa postupne vystriedajú.

Reflexia: Na záver sa učiteľka s deťmi v komunikačnom kruhu porozpráva o ich pocitoch z jednotlivých typov predstáv. Aké dni prežívajú najčastejšie, aké emócie prežívajú, keď majú šťastný/nešťastný deň. Ako emócie ovplyvňujú náš život. Aký deň prežívajú práve teraz. Ktorí ľudia majú najväčší vplyv na ich emócie, napr. rodičia, kamaráti, súrodenci a pod. Ktoré situácie sú pre nich emočne vypaté, ktoré im prinášajú radosť a spokojnosť, ktoré smútok. [13]

MOJE SRDIEČKO

Cieľ: Uvedomovanie si svojho emocionálneho prežívania. Rozvíjať verbálne emocionálne sebvýjadrovanie, súčasne tým podporovať sebaopoznávanie a tvoriace sa sebaoponimanie dieťaťa.

Vekové zameranie: 3 až 4 ročné deti

Pomôcky: papier, ceruzky, nožnice, maketa srdiečka, fixky

Postup: Maketu srdiečka si každé dieťa obkreslí na farebný papier a následne ho vystrihne. Učiteľ sa s deťmi porozpráva o tom, čo nám hovorí naše srdiečko – čo máme radi, čo sa nám páči, alebo naopak prečo sme smutni, kedy sme nešťastní, pre koho bije naše srdiečko, koho ľúbime, kto nás hnevá a pod. Následne si deti do srdiečok nakreslia seba a toho, pre koho ich srdiečko bije. Deti následne prezentujú svoje srdiečka. Prezentácia srdca je spojená s krátkym rozhovorom učiteľky a detí: „Kto všetko je ešte vo vašom srdiečku?“, „Na koho sa vaše srdiečko hnevá?, Prečo?“ „Koho máte veľmi rady?, Prečo? a pod.

Reflexia: Na záver učiteľka v komunikačnom kruhu spolu s deťmi zhodnotí, pre koho najčastejšie ich srdiečka bijú. [13]

HODINY

Cieľ: Uvedomenie si a vyjadrovanie aktuálne prežívaných emócií.

Vekové zameranie: 3 až 4 ročné deti

Pomôcky: hodiny s obrázkami emócií

Postup: Učiteľka má pripravené hodiny, na ktorých sú znázornené rôzne emócie. Deti sedia v kruhu. Hodiny kolujú pomedzi detí. Každé dieťa ukáže ciferníkom na obrázok, ktorý najviac vystihuje jeho aktuálne prežívanie. Učiteľka s deťmi vedie rozhovor prečo sa takto cítia, ako by sa radšej chceli cítiť a pod.

Reflexia: Na záver v spoločnej diskusii učiteľka zhodnotí aj to, ktoré city mali najviac prirovnani, ktoré city prežívame najčastejšie, s kým sa delíme o dobré, s kým o zlé pocity, s kým prežívame radosť, s kým smútok a sklamania, kto nám pomôže vyrovnať sa so zlými pocitmi a pod. [13]

SRDIEČKA

Cieľ: Podporovať a rozvíjať schopnosť nadväzovať kontakty a vzťah s druhými. Vyjadriť kladné a záporné emócie k rovesníkom.

Vekové zameranie: nie je ohraničené

Pomôcky: čierne a červené srdiečko zavesené na snúrke

Postup: Deti sedia na zemi v kruhu. Jedno dieťa má na krku zavesené maketu červeného a čierneho srdiečka. Prvé dieťa dá červené srdiečko tomu, koho má rád. Jemne kamaráta pohлади a povie mu: „Mám ťa rád, pretože ...“. Čierne srdiečko dá kamarátovi, ktorý ho nahneval, alebo mu ublížil so slovami: „Dávam ti čierne srdiečko, lebo si ma nahneval, keď“. „Citil som sa smutný, keď ...“. Deti si srdiečka navzájom vystriedajú. Dieťa, ktoré dostane čierne srdiečko sa kamarátovi, ktorému ublížil ospravedlni.

Reflexia: V komunikačnom kruhu učiteľka spolu s deťmi zhodnotí, kto najčastejšie dostával od rovesníkov čierne/červené srdiečko a prečo. Aktivita u detí rozvíja schopnosť objektívne hodnotiť správanie svojho kamaráta. [14]

PRÍBEH EMÓCIÍ

Cieľ: Otvorene hovoriť o svojich pozitívnych i negatívnych zážitkoch.

Vekové zameranie: 5 až 6 ročné deti

Pomôcky: kartičky s emóciami

Postup: Deti spolu s učiteľkou sedia v kruhu. V strede kruhu sú umiestnené kartičky s rôznymi emóciami. Úlohou detí je porozprávať príbeh, silný zážitok z ich života. „Deti, čo sa Vám nedávno stalo? Porozprávajte nám svoj príbeh. Použite kartičky s emóciami.“ Deti postupne rozprávajú svoje zážitky a navzájom sa počúvajú.

Reflexia: Hra u detí posilňuje sebadôveru, pretože každé dieťa sa na chvíľu stane stredobodom pozornosti celej skupiny. U detí zároveň podporujeme rozvíjanie schopnosti aktívne počúvať kamarát. [14]

KOCKA

Ciel': Rozpoznávať emócie na základe výrazu tváre, vyjadriť a definovať citové prežívanie druhých.

Vekové zameranie: 4 až 5 ročné deti

Pomôcky: papierová kocka s rôznymi druhmi emócií

Postup: Deti sedia v kruhu na koberci. Učiteľka deťom poskytne kocku, na ktorej sú nakreslené rôzne druhy emócií. Postupne každé dieťa hodí kockou. Úlohou dieťaťa je napodobniť emóciu, ktorá je nakreslená na kocke. Ostatné deti hádajú, aký druh emócie dieťa práve znázorňuje.

Reflexia: Táto hra objasňuje pojem neverbálnej komunikácie a ukazuje deťom, že mimika, gestá a pohyby o nich veľa prezradia. Následne učiteľka v komunikačnom kruhu vedie s deťmi rozhovor na tému, kedy jednotlivé emócie prežívali, ako sa vtedy cítili a tvárili. „Všimlo si vaše okolie, že ste šťastní/prekvapení, len na základe toho, ako ste sa tvárili?“ [14]

AKO SA ASI MÔŽE CÍTIŤ?

Ciel': Rozvíjať empatiu opisom konkrétnych obrázkov.

Vekové zameranie: 3 až 5 ročné deti

Pomôcky: obrázky zvierat

Postup: Učiteľka si pripraví súbor obrázkov zvierat, pričom zvieratá znázorňujú rôzne pocity. Deti sedia v kruhu a učiteľka im postupne ukáže jednotlivé obrázky. „Aké zvieratko je na obrázku?“ Úlohou detí je opísať, ako sa asi zvieratko na obrázku cíti. Prečo sa tak zvieratko cíti? Čo sa zvieratku mohlo pripať?

Reflexia: V komunikačnom kruhu sa učiteľka detí opýta, kedy sa oni cítili podobne ako zvieratka na obrázkoch, či to bolo pre nich príjemné, alebo nepríjemné. Aktivita u detí podporuje rozvíjanie schopnosti aktívne počúvať názor svojich rovesníkov. [15]

CÍTIM SA

Cieľ: Uvedomovanie si svojho emocionálneho prežívania. Rozvíjať verbálne emocionálne sebvjadrovanie, súčasne tým podporovať sebapoznávanie.

Vekové zameranie: 4 až 6 ročné deti

Pomôcky: spoločenská hra „Cítim sa“

Postup: Deti sa rozdelia do skupín po štyroch. Učiteľka každej skupine poskytne spoločenskú hru Cítim sa. Deti hádžu kockou a následne sa panáčikmi posúvajú po políčkach. Ak panáčikom zastavia na políčku s emóciou, ich úlohou je definovať emóciu, kedy ju prežívajú, prečo sa tak cítia a ako by sa chceli cítiť.

Reflexia: Hra vedie deti k spolupráci a rešpektovaniu pravidiel hry. Po skončení aktivity si deti sadnú na koberec do kruhu. Učiteľka vedie s deťmi rozhovor v komunikačnom kruhu, deti sa opýta čo sa im počas hry najviac páčilo, či bolo pre nich ťažké znázorniť nejakú emóciu, ktorá emócia je pre nich najviac príjemná a ktorá naopak nepríjemná a pod. [15]

GRIMASY

Cieľ: Rozpoznávať emócie na základe mimiky, vyjadrovať a dešifrovať citové prežívania druhých.

Vekové zameranie: 3 až 6 ročné deti

Pomôcky: vankúše z „obrázkového súboru emócií“ znázorňujúce citové prejavy
Postup: Každé dieťa si vyžrebuje jeden vankúš, na ktorý si sadne do kruhu. Vybrané dieťa znázorni mimikou, gestami alebo pohybmi tela emóciu, ktorá je znázornená na jeho vankúši. Ostatné deti hádajú, akú emóciu znázorňuje. Po uhádnutí dieťa ukáže ostatným svoj vankúš spolu s grimasou. Počas aktivity sa vystriedajú všetky deti.

Reflexia: V komunikačnom kruhu učiteľka zisťuje, kedy deti dané emócie prežívajú, ako sa vtedy cítia, ktoré pocity sú pre nich príjemné a ktoré nepríjemné, aké pocity prežívajú najčastejšie. Deti si uvedomujú, že na základe mimiky, gest a pohybov tela sa dajú znázorniť rôzne emócie. [15]

Emocionálna výchova pomáha stať sa otvorenejším, komunikatívnejším, priateľskejším, milujúcejším, milovanejším i radostnejším človekom. Je prostriedkom, ktorý napomáha stať sa lepším človekom. Emocionálny svet detí predškolského veku i mladšieho školského veku je odrazom toho, čo sa deje okolo nich. Správna a primeraná emocionálna stimulácia detí v predškolskom i mladšom školskom veku je mimoriadne dôležitá pre celkový rozvoj osobnosti s presahom na kvalitu ich ďalšieho života. Emocionálnu výchovu je možné realizovať prostredníctvom aktivít, ktoré deti vedú k prežívaniu rôznych emócií, k ich vnímaniu a reflektovaniu. Je dôležité umožniť deťom postupne poznávať vlastné emócie, vedieť ich identifikovať, rozlišovať, orientovať sa v tom, čo pre nich tá ktorá emócia znamená a ako ich môžu prijateľne prejavovať. Edukácia detí je spoločná cesta všetkých zainteresovaných a je potrebné veľmi uvážlivo pojednávať o jej vplyve aj následkoch, ktoré spôsobí, či zanechá v osobnosti dieťaťa. S touto skutočnosťou bezprostredne súvisí aj pôsobenie na deti prostredníctvom emocionálnej výchovy, jej systematická realizácia a cielené riadenie.

Bibliografia:

1. Průcha, J. – Walterová, E. – Mareš, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6
2. Turek, I. Inovácie v didaktike. Bratislava: MPC, 2005. ISBN 80-8052-230-8
3. Suchožová, E. Rozvíjanie a hodnotenie kľúčových kompetencií v edukačnom procese. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2014. ISBN 978-80-8052-857-7. Dostupné na internete: <http://www.mpc-edu.sk/library/files/suchozova.pdf>
4. Goleman, D. Emoční inteligence. Praha : Metafora, 2011. ISBN 80-85928-48-5. Kolektiv autorov. Metodika predprimárneho vzdelávania. Partizánske : ŠPÚ, 2011. ISBN 978-80-968777-3-7
5. Pružinská, L. Emocionálny svet detí predškolského veku. Prešov : Rokus, 2006. ISBN 80-89055-65-6
6. Varhoľáková, R. Činitele ovplyvňujúce úroveň emocionálnej inteligencie detí v predškolskom veku. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2014. 57 s. ISBN 978-80-8052-886-7
7. www.druhykrok.eu/druhy-krok/o-programe/
8. Rosová, D. Prevencia v materskej škole. Preventívny program pre deti zameraný na rozvoj komunikácie a emocionálnej inteligencie. In Pedagogické rozhľady. 2011. Roč. 23, č. 5, 7 – 10 s. ISSN 1335-0404
9. Fabíková, A. – Miňová, M. Rozvíjajúci program emocionálnej inteligencie. Prešov: Rokus, 2008. ISBN 978-80-89055-84-5
10. Lacová, E. – Miňová, M. Naš kolotoč šťastia. Prešov: Rokus, 2008. ISBN 978-80-89055-86-9
11. Jarešová, A. – Hošková, S. Možnosti rozvíjania emocionálnej inteligencie. In Predškolský atlas (elektronický zdroj: <http://predskolskyatlas.sk/moznosti-rozvijania-emocionalnej-inteligencie>), Bratislava : Pro Solutions, 2015 – online 26.3.2015.
12. Jarešová, A. – Hošková, S. Rozvíjame emocionálnu inteligenciu – pokračovanie. In Predškolský atlas (elektronický zdroj: <http://predskolskyatlas.sk/rozvijame-emocionalnu-inteligenciu-pokracovanie>), Bratislava : Pro Solutions, 2015 – online 27.3.2015.

13. Jarešová, A. – Hošková, S. Rozvíjame emocionálnu inteligenciu 3.časť. In Predškolský atlas (elektronický zdroj: <http://predskolskyatlas.sk/rozzvijame-emocionalnu-inteligenciu-3-cast>), Bratislava : Pro Solutions, 2015 – online 1.4.2015.
14. Jarešová, A. – Hošková, S. Rozvíjame emocionálnu inteligenciu 4.časť. In Predškolský atlas (elektronický zdroj: <http://predskolskyatlas.sk/rozzvijame-emocionalnu-inteligenciu-4-cast>), Bratislava : Pro Solutions, 2015 – online 2.4.2015.

Kasáčová Bronislava

Prof. PhDr., PhD.

Doc. PaedDr.

Babiaková Simoneta

PhD.

The Department of Elementary and Preschool Pedagogy

Faculty of Education, Matej Bel University, Banská Bystrica, Slovak Republic

Štúdiá sa venuje teoretickým východiskám vedeckého poznania prekonceptov detí na prahu vzdelávania. Zároveň poukazuje na súčasnú potrebu skúmania ukrytého sveta detského myslenia a poznávania. Výsledky tohto skúmania potrebujú najmä učitelia, ktorí s deťmi v tomto veku pracujú. Ukazuje sa, že poznanie teórií učiteľovi nestačí, pretože v každodennej realite je nevyhnutné pružné reagovanie na aktuálne situácie. Pri tom je potrebné rešpektovať zásadné vedecké princípy a akceptovať individualitu dieťaťa.

Kľúčové slová: Pedagogický výskum, dieťa na prahu vzdelávania, výskum detského myslenia a poznávania, učiteľ preprimárneho a primárneho vzdelávania, učiteľ výskumník

The study deals theoretical outputs over the field about knowledge and pre-concepts of children on the threshold of education. The aim of authors is to accent the need to search hidden world of current generation of young learners. Outcomes of the research would be important for primary and pre-primary teachers, because there is necessary to actualise traditional theories about children. A lot of situation in daily educational practice use do give inspiration for teacher's reaction.

Key words: Pedagogical research, child at the threshold of education, research into children's thinking and learning, teacher of preprimary a and primary education, teacher as researcher.

УДК 37.013:37.022

**KOGNITÍVNE PSYCHOLOGICKÉ TEÓRIE A ICH INŠPIRÁCIE
PRE SÚČASNÉ PEDAGOGICKÉ VÝSKUMY
COGNITIVE PSYCHOLOGICAL THEORIES AND THEIR INSPIRATION
FOR CURRENT PEDAGOGICAL RESEARCH**

*„Niekedý má jedna:posvätná spomienka z detstva väčši význam
ako vysokoškolské vzdelanie.“ F.M. Dostojevskij*

Úvod. Dieťa v ontogenetickom pohľade je tradične témou psychologickou. Doposiaľ väčšinu poznatkov o detstve, dieťati, procesoch učenia poskytujú tak v príprave učiteľov, ako aj v literatúre prevažne psychológovia. Ontogenéza ľudskej psychiky ako tradičná teória je relatívne stabilná a pevne ukotvená vedná oblasť, s ktorou sa v príprave učiteľov podrobne oboznamuje každý adept učiteľstva. Špecifická pozornosť sa venuje kľúčovým obdobiam príslušným ku konkrétnej učiteľskej orientácii. Preto súčasné poňatie pedagogického výskumu čím ďalej tým viac akcentuje nutnosť, aby učiteľ bol schopný a kompetentný